

Warszawa, dn. 30 listopada 2020 r.

dr hab. Rafał Zapłata, prof. UKSW
Instytut Informatyki
Wydział Matematyczno-Przyrodniczy
Szkoła Nauk Ścisłych
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

RECENZJA

osiągnięć dr. Grzegorza Kiarszysa ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Podstawa formalna i merytoryczna:

- pismo Dziekana Wydziału Archeologii UAM w Poznaniu – prof. dra hab. Andrzeja Michałowskiego z dnia 06.10.2020 r.;
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki;
- umowa z dnia 06.10.2020 r. zawarta pomiędzy Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu a prof. UKSW dr. hab. Rafałem Zapłatą;
- komplet materiałów stanowiących podstawę dorobku naukowego Habilitanta – dr. Krzysztofa Kiarszysa (wniosek przewodni kandydata, autoreferat kandydata, wykaz osiągnięć naukowych, załączniki).

Ocena osiągnięcia naukowego

Dr Krzysztof Kiarszys - Kandydat / Habilitant - jako osiągnięcie naukowe wskazał trzy elementy: (1) monografię naukową – Kiarszys Grzegorz, 2015, „Trzy światy średniowiecza. luxa castrum Sandouel”, Szczecin: WNUS, (2) monografię naukową – Kiarszys Grzegorz, 2019, „Atomowi żołnierze wolności. Archeologia magazynów broni jądrowej w Polsce”, Szczecin: WNUS, (3) cykl 11 artykułów w ramach zagadnienia „Potencjał poznawczy metod teledetekcyjnych w studiach nad krajobrazami archeologicznymi. Krytyka, integracja i interpretacja”. Wskazane przez Habilitanta publikacje to 2 samodzielne publikacje książkowe (monografie) oraz 11 artykułów, z czego 7 to prace opublikowane samodzielnie.

Na wstępie należy zaznaczyć, że Kandydat jako osiągnięcie (liczba pojedyncza) wskazuje we wniosku trzy osiągnięcia, i do tego pozornie rysujące się, jako osiągnięcia niezależne, a nie cykl publikacji, co należy uznać za nieopatrzone określenie, które nie rzutuje na ostateczną ocenę osiągnięć Habilitanta. Określenie „cykl” w samym wniosku odnosi się jedynie do tzw. osiągnięcia 3, a więc wykazywanych 11 artykułów, „w ramach zagadnienia” zatytułowanego „Potencjał poznawczy metod teledetekcyjnych w studiach nad krajobrazami archeologicznymi. Krytyka, integracja i interpretacja”. Od strony formalnej – zgodnie z *Ustawą z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (art. 16, ust. 2) - przedstawiany zbiór publikacji (wszystkie trzy tzw. osiągnięcia 1-3) może stanowić – należy uznać za podstawę postępowania habilitacyjnego, rozumiejąc ww. zbiór jako „cykl publikacji powiązanych tematycznie”. W zaistniałej sytuacji należy przyjąć, że kluczowe i nadrzędne jest określenie z pkt. 2 wniosku Habilitanta z dnia 19.02.2020 r., a więc określenie osiągnięcia naukowego (liczba pojedyncza), które dotyczy ww. elementów – dwóch monografii i cyklu 11 artykułów. Można zatem uznać, po zapoznaniu się z kompletem materiałów, w tym wykazywanych publikacji, jak również dokonując interpretacji intencji Kandydata, że osiągnięcia 1-3 są składową „osiągnięcia naukowego” (zgodnie z ww. *Ustawą z dnia 14 marca 2003 r.*), będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Podkreślona powyżej sytuacja ukazuje drobne potknięcia i mankamenty w samym zaprezentowaniu przez Habilitanta osiągnięcia naukowego. Tematem przewodnim - spajającym (odczytując m.in. intencje Habilitanta) wykazywane publikacje należy uznać „Potencjał poznawczy metod teledetekcyjnych w studiach nad krajobrazami archeologicznymi. Krytyka, integracja i interpretacja”, który wyraźnie wybrzmiewa z wszystkich wskazywanych „osiągnięć” (1-3), a zarazem oddaje cykl wszystkich wykazywanych publikacji powiązanych tematycznie. Osiągnięcie naukowe nie jest jednak wyartykułowane wprost, co też stawia recenzenta w trudnej sytuacji, ale nie uniemożliwia podjęcia się oceny i rozpoznania tematycznego związku wykazywanych prac.

Przechodząc do oceny „osiągnięcia naukowego”, należy uznać, że elementami wyróżniającymi się i spajającymi wykazywane publikacje w ramach „osiągnięcia naukowego”, a podkreślanymi również przez Kandydata są głównie:

- (1) metody teledetekcyjne (rozumiane szeroko jako zasoby teledetekcyjne -

uogólnienie R.Z.) - analiza, krytyka itp. oraz aplikacja i integracja metod teledetekcyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem lotniczego skanowania laserowego oraz (2) krajobrazy archeologiczne. Osiągnięcie naukowe współtworzą również wyniki badań - nowa wiedza o przeszłości i zasobach kulturowych, wraz z elementem przewodnim części wykazywanych publikacji - „narracją wzbogacaną nowymi treściami”. Ww. elementy warto uznać za kluczowe w ocenie dorobku i wkładu Kandydata w rozwój dyscypliny naukowej – archeologii.

Szeroko rozumiane „**krajobrazy archeologiczne**” odnajdujemy w wskazywanych publikacjach, gdzie przedmiotem studiów zakorzenionych w różnych epokach historycznych, jest m.in. sposób postrzegania i kształtowania przestrzeni przez człowieka. Tym samym Habilitant wprowadza do nauki nowe – wzbogacone prezentacje określonych zjawisk, określonych epok czy obszarów. Wpisując w dyskurs naukowy odmienne sposoby, czy raczej niekonwencjonalne sposoby przedstawiania przeszłości, jak i reliktyw – dziedzictwa archeologicznego w dzisiejszym świecie, Kandydat dokonuje swoistego wzbogacenia literatury przedmiotu o nową konceptualizację minionych, jak i współczesnych zjawisk kulturowych.

Metody teledetekcyjne (nieinwazyjne) stanowią wiodący (zintegrowany z ww. zagadnieniem) element działalności badawczej, którą charakteryzuje analityczne, krytyczne czy też refleksyjne aplikowanie określonych narzędzi i danych do procesu badawczego, ze szczególnym uwzględnieniem lotniczego skanowania laserowego (LSL - ang. *Airborne Laser Scanning* – dalej również ALS). Z pewnością wkładem w rozwoju nauki, zasługującym na pozytywną ocenę, jest stosowanie po raz pierwszy w historii badań (1) na wielu obszarach, jak i w odniesieniu do (2) wielu obiektów archeologicznych ww. technologii. Za autorskie należy uznać publikacje rozwijające zagadnienia przetwarzania, analizy i interpretacji danych, zwłaszcza te, odnoszące się do zagadnień nie omawianych w literaturze polskiej czy światowej. Taką sytuację obserwujemy np. w odniesieniu do danych generowanych i pozyskanych w ramach Informatycznego Systemu Osłony Kraju (ISOK). Prezentowane w publikacjach różnorodne obiekty zabytkowe (grody, cmentarzyska czy magazyny broni jądrowej) można postrzegać (w działalności naukowej Habilitanta) jako obiekty testowe - poligony doświadczalne w aplikowaniu określonych metod badawczych i danych, budujące cenny i niespotykany rezerwuar doświadczeń w tym zakresie.

Wyniki badań, a z tym związana nowa wiedza na temat dziedzictwa archeologicznego (odkrycie nowych obiektów, czy nieznanymi elementami rozpoznanych wcześniej obiektów antropogenicznych itp.), stanowią z jednej strony efekt stosowania m.in. wyżej wymienionych metod nieinwazyjnych, z drugiej strony są rezultatem kształtowanej podejściem krajobrazowym perspektywy badawczej Habilitanta. Na uwagę i pozytywną ocenę zasługuje m.in. prowadzenie prac nad metodami i zasobem teledetekcyjnym, z uwzględnieniem wielu kategorii obiektów zabytkowych - archeologicznych, co buduje niepowtarzalny (jedyne w swoim rodzaju) zbiór zastosowania danych teledetekcyjnych (głównie lotniczego skanowania laserowego). Habilitant podjął się przeprowadzenie szeregu badań z zastosowaniem zasobów teledetekcyjnych w odniesieniu do takich kategorii obiektów jak np.: grodziska wczesnośredniowieczne, grobowce megalityczne, kurhany, dawne systemy pól, drogi historyczne, nowożytny ośrodek produkcji metalurgicznej, pozostałości konfliktów zbrojnych (fortyfikacje polowe itp.), obiekty antropogeniczne o nieokreślonej funkcji, jak i miasta historyczne. Takie spektrum zainteresowań kreśli słusznie obrany kierunek prac, a zarazem konsekwentną strategię działań na rzecz rozwoju metod badawczych, jak i rozpoznawania zasobów zabytkowych. Tego typu badania habilitanta przyczyniły się (przy zastosowaniu zasobów teledetekcyjnych) m.in. do (1) uzupełniającego rozpoznania znanych obiektów, (2) wygenerowania nowych zbiorów danych (w tym cyfrowej dokumentacji) dla tych zasobów kulturowych, jak i do (3) wykonania nowych analiz ich otoczenia. Warto podkreślić, że część z ww. obiektów zabytkowych, badanych przez Kandydata, została po raz pierwszy poddana analizom z zastosowaniem danych teledetekcyjnych. Na uwagę zasługuje również przenoszenie do polskiej archeologii, jak i do polskiego systemu ochrony zabytków, wielu zagadnień mających swe źródła w nauce - archeologii ogólnoswiatowej, przyczyniając się m.in. do aplikowania określonych rozwiązań metodycznych na rodzimym, ale jakże specyficznym gruncie.

Charakterystycznym rysem działalności naukowej Kandydata są badania okresów historycznych, i związanych z nimi pozostałości materialnych, dla których – z wsparciem metod teledetekcyjnych – Habilitant konsekwentnie i systematycznie tworzył „**narrację wzbogacaną nowymi treściami**”. To niewątpliwie widoczny, a zarazem autorski wkład - na tle publikacji z pogranicza archeologii i historii - kształtujący dialog między tymi dyscyplinami, a zarazem wzbogacaną zasobami teledetekcyjnymi współpracę.

Odnosząc się bezpośrednio do zasadniczych elementów osiągnięcia naukowego Kandydata, wg zaproponowanej kolejności, pierwszą publikacją jest praca pt. „**Trzy światy średniowiecza. luxa castrum Sandouel**”, którą należy uznać za autorską „prezentacją kulturotwórczej roli reliktyw” wczesnośredniowiecznych grodów pierścieniowatych i późnośredniowiecznych warownych siedzib rycerskich. Tym, co jest niewątpliwie oryginalne w prezentowanych badaniach, a wartościowe z punktu widzenia dotychczasowych badań omawianych zjawisk, jest zaaplikowana (zapożyczona od O. G. S. Crawforda) idea *palimpsestu krajobrazowego*. Tym, co bezpośrednio należy powiązać z kolejnymi elementami charakteryzującym osiągnięcie naukowe kandydata, mianowicie metodami nieinwazyjnymi, czy też ich analizą itp., jest aplikacja do określonych badań lotniczego skanowania laserowego, archiwalnych czy współczesnych zdjęć lotniczych (integrowanych również z innymi danymi). Praca ta niewątpliwie jest propagowaniem *narracji wzbogacanej nowymi treściami* - odmiennej od tradycyjnej, opisującej określone obiekty archeologiczne, jak i czasy, w których ww. obiekty funkcjonowały, gdzie dominującą rolę odgrywa społeczno-kulturowa interpretacja, a zarazem uświadamiane uwikłanie badającego w proces badawczy.

Kolejna publikacja książkowa pt. „**Atomowi żołnierze wolności. Archeologia magazynów broni jądrowej w Polsce**” prezentuje wyniki badań archeologicznych – nieinwazyjnych, mieszczące się w ramach tzw. archeologii współczesności, archeologii konfliktów czy archeologii historycznej. Bez wątplenia za nowatorskie należy uznać działania dotyczące analizy reliktyw magazynów broni jądrowej w Polsce, kompleksowe podejście do zagadnienia, o charakterze interdyscyplinarnym. Sam Kandydat podkreśla pionierskie działania w tym temacie, z czym należy się zgodzić, jednak warto podkreślić, że nie są to działania odosobnione, a ich pionierskość należy widzieć przede wszystkim przez pryzmat oryginalnego oraz kompleksowego i obszernego opracowania (w tym z zastosowaniem zasobów teledetekcyjnych, zwłaszcza archiwalnych). W tej pracy rysuje się również charakterystyczna cecha dla twórczości naukowej dra Grzegorza Kierszysa – *narracja wzbogacana nową treścią*, stając się niejako wątkiem przewodnim niektórych prac Kandydata – głównie publikacji dotyczących minionych krajobrazów oraz „współczesnej przeszłości”. *Wzbogacona narracja*, powstała w wyniku przyjęcia archeologicznej perspektywy w badaniach obiektów zimnej wojny. Podobnie jak w poprzedniej publikacji, Kandydat za pośrednictwem i tej pracy wnosi

do nauki nowy sposób pisania o przeszłości i dziedzictwie kulturowym, wspierając się przy tym zasobami teledetekcyjnymi.

Zbiór 11 publikacji w ramach zagadnienia „**Potencjał poznawczy metod teledetekcyjnych w studiach nad krajobrazami archeologicznymi. Krytyka, integracja i interpretacja**” stanowi przede wszystkim niepowtarzalne i oryginalne zestawienie prac, doświadczeń, wyników i przemyśleń na temat wykorzystywania metod teledetekcyjnych w archeologii. Zwieńczeniem tych działań i publikacji są: (1) ocena potencjału określonych technik i danych, (2) zalecenia w zakresie ich stosowania, czy (3) różnorodne sposoby stosowania narzędzi w praktyce badawczej Kandydata. Choć można dostrzec w tych pracach czerpanie i nawiązywanie do istniejącej literatury przedmiotu w tym temacie, to samą prezentację tej problematyki i kompilację poglądów można uznać za wyjątkowe. Bez wątplenia dyskusja dotycząca potencjału, mankamentów metod teledetekcyjnych jest znaczącym i ważnym – potrzebnym wkładem w rozwoju archeologii.

Warto podkreślić, że dorobek Kandydata związany z osiągnięciem naukowym, bazuje przede wszystkim na literaturze polskojęzycznej, jak i anglojęzycznej. Publikacje i odwołania do autorów piszących w innych językach – są zauważalne – jednak Kandydat korzystał przede wszystkim z przekładów określonych prac. Czerpanie głównie z polskiego oraz anglojęzycznego dorobku intelektualnego, z pewnością nie pozostaje jednak bez znaczenia dla pracy naukowej Kandydata, osłabiając tym samym analizę niektórych zagadnień (np. w publikacji „Atomowi żołnierze wolności” rysują się braki i odwołania do literatury w języku niemieckim czy rosyjskim). Mankamentem niektórych publikacji naukowych Kandydata jest z pewnością wybiórcze sięganie do literatury przedmiotu, brak wielu publikacji polskich, jak i zagranicznych. Współautorstwo części z wykazywanych publikacji rodzi zastrzeżenia i niejasności, co do szczegółowego określenia autorstwa Habilitanta, gdzie trudno jednoznacznie określić i ocenić dokładny wkład Kandydata, mimo załączonych oświadczeń. Czytając cykl wykazywanych przez Kandydata publikacji i zestawiając prezentowane w nich różnorodne kategorie obiektów, różnorodne okresy, jak i stosowane narzędzia oraz rozważania natury epistemologicznej, można odnieść wrażenie luźnego powiązania części prac, w ramach całego dorobku Habilitanta. W odniesieniu do samych metod teledetekcyjnych, część publikacji Habilitanta należy postrzegać jako omawianie czy też prezentację aplikowania narzędzi, zasobów itp. w polskim środowisku

archeologicznym. Można to uznać za jedynie „przekład” idei i pomysłów z innych dyscyplin czy archeologii światowej, co jednak nie umniejsza wkładu w rozwój archeologii, a określa pewną strategię propagowania narzędzi badawczych.

Odnosząc się krytycznie do samego autoreferatu Kandydata, można miejscami odnieść wrażenie prezentowania – charakteryzowania własnych osiągnięć, które są raczej subiektywną oceną i zbiorczą charakterystyką – swego rodzaju autoprezentacją, tego, co autor chciał osiągnąć, czy też tego, jakie intencje kierowały autorem przy powstawaniu poszczególnych publikacji, niż tego, co rzeczywiście Autorowi udało się osiągnąć. Kandydat nie uniknął również pewnych potknięć, w formie np. banalnych stwierdzeń – cyt. „przeprowadzone analizy przestrzenne pozwoliły potwierdzić, że dobór miejsc, w których wznoszono grody nie był przypadkowy i mógł odbywać się według określonych reguł kulturowych” (*Autoreferat s. 7*), czy też „główny wniosek, jaki można wyciągnąć z przedstawionych analiz to konieczność ciągłego konfrontowania uzyskiwanych informacji z innymi źródłami” (*Autoreferat s. 24*). Pewien niedosyt może budzić rysująca się dysproporcja stosowania i prezentowania w wykazywanych publikacjach określonych metod, na tle ogólnego określenia „metody teledetekcyjne” w *Autoreferacie*.

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe, uwzględniając powyższe uwagi, komentarze i opinie, oceniam pozytywnie.

Ocena istotnej aktywności naukowej

Oceniając aktywność naukową Habilitanta na wyszczególnienie zasługuje zarówno aktywność terenowa, jak i działalność gabinetowa, zwłaszcza w zakresie stosowania narzędzi geomatycznych oraz danych teledetekcyjnych. Kandydat ma widoczne doświadczenia zarówno w pracy naukowo-badawczej, jak i organizacyjnej czy dydaktycznej. Habilitant w swej dotychczasowej karierze zawodowej, wykazał się również aktywnością w zakresie popularyzacji nauki, jak i dziedzictwa archeologicznego – artykuły, audycje radiowe, konsultacje czy wykłady popularnonaukowe. Analizując dane naukometryczne m.in. Impact Factor, liczbę cytowań czy indeks Hirscha można ocenić Kandydata pozytywnie i w tym zakresie. Analiza publikacji niewymienionych w ramach osiągnięcia naukowego, wskazuje na znaczącą aktywność Habilitanta, zarówno w wydawnictwach krajowych, jak

i międzynarodowych. Na uwagę zasługuje również udział w charakterze członka w redakcjach naukowych monografii, a także aktywność konferencyjna Kandydata – krajowa i międzynarodowa. Habilitant łącznie brał udział w 31 konferencjach, w tym również w charakterze członka komitetu konferencji (4 konferencje). Kandydat wykazuje również udział w pracach zespołów badawczych, w ramach czterech projektów naukowych, będąc dwóch z nich kierownikiem.

W tym miejscu warto również podkreślić, że działalność naukową Kandydata definiują badania o charakterze interdyscyplinarnym, co bez wątpienia jest dodatkowym wyzwaniem, ale i obciążeniem dla badacza, zmuszającym do nieustannego wychodzenia poza ramy własnej dyscypliny, aktualizowania wiedzy spoza własnej branży, czy w końcu angażowania się w ryzykowne – nieprzewidywalne w rezultatach przedsięwzięcia, celem np. przetestowania skuteczności określonych narzędzi badawczych. Pokrótce warto także wspomnieć, o umiejętnościach i rozeznaniu kandydata w narzędziach geoinformacyjnych (czy też zasobach teledetekcyjnych), co sposób pośredni i bezpośredni wynika z wykazywanych publikacji. To umiejętności, które trudno często wykazać wprost w publikacjach, umiejętności i wiedza nie charakteryzujące bynajmniej każdego archeologa, a powstające w wyniku samodzielnej pracy, zaangażowania, swoistego poświęcenia na rzecz nauki, czy w końcu ryzykownych poszukiwań nowych rozwiązań poza własną dyscypliną.

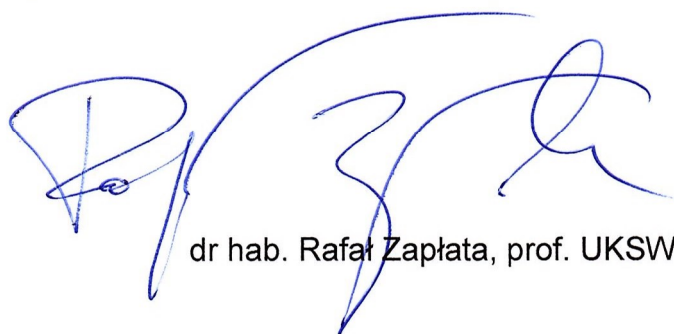
W związku z powyższym aktywność naukową również oceniam pozytywnie.

Podsumowanie

Dorobek naukowy, jak i tematyka podejmowanych badań, a zwłaszcza ich ukierunkowanie w stronę (przepetnionej refleksją) aplikacji i rozwoju metod nieinwazyjnych (w szczególności teledetekcyjnych) w archeologii, znajdują pełne uznanie mojej osoby, będąc zarazem swego rodzaju zapowiedzią dalszego rozwoju naukowego Kandydata, kreśląc jednocześnie dobry kierunek dla przyszłej działalności badawczej i dydaktycznej, nie tylko w skali krajowej. Habilitant reprezentuje pokolenie archeologów niejako *skazanych* na nowe technologie, zasoby teledetekcyjne czy techniki cyfrowe, których opanowanie wiąże się z nieustannym wychodzeniem poza ramy własnej dyscypliny, ale zarazem z budowaniem gmachu

nowoczesnej archeologii – co też czyni Kandydat. We współczesnej nauce - zwłaszcza w humanistyce (będącej niestety obecnie w nie najlepszej *kondycji*) – charakteryzującej się często bezrefleksyjnym podejściem do badań, bezmyślnym aplikowaniem nowinek technologicznych, warto doceniać osoby, chcące kształtować refleksyjną archeologię, tak bardzo potrzebną współczesnej, jak i przyszłej humanistyce.

Na podstawie przedłożonego do oceny osiągnięcia naukowego dra Krzysztofa Kiarszysa, zgodnie z *Ustawą o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. nr 65, poz. 595)*, stwierdzam, że dorobek Habilitanta jest podstawą do kontynuacji przewodu habilitacyjnego w celu nadania kandydatowi stopnia doktora habilitowanego.

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, cursive letters that appear to read 'R. Zapłata'.

dr hab. Rafał Zapłata, prof. UKSW